

NOUL TESTAMENT ÎN TÂLCUIREA SFINȚILOR PĂRINȚI

I

MATEI

Volum apărut cu binecuvântarea

Î.P.S. Ioan Selejan

Mitropolitul Banatului

EDITURA CHRISTIANA

București – 2018

Cuprins

Noul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți – 5

Listă de abrevieri – 6

**Comentarii la
Sfânta Evanghelie
după Matei**

Introducere la Evanghelia după Matei – 11

Capitolele 1-28 – 13

*Numele proprii care apar
în Evanghelia după Matei – 616*

Bibliografie – 622

Sfântul Apostol și Evanghelist Matei se numără între cei doisprezece apostoli ai Domnului. Înainte de a fi fost chemat la apostolat purta numele Levi și era funcționar public, însărcinat cu strângerea taxelor, numit de aici *vameș*, până la chemarea sa. Devenit ucenic al lui Hristos, el este martor direct la cele mai multe dintre evenimentele relatate.

Dacă dăm crezare autorilor timpurii – și nu avem motive să n-o facem – se pare că Matei a scris inițial Evanghelia sa în limba aramaică, dialectul vorbit de iudei după întoarcerea din robia babiloniană, limbă pe care a vorbit-o și Mântuitorul Hristos: „După ce a propovăduit mai întâi printre iudei și fiind apoi nevoit să meargă și în alte ținuturi, Matei a scris în limba Maternă Evanghelia compusă de el, căci a căutat să împlinească în scris lipsa prezenței lui printre cei de care se despărțea”¹. „Matei, care a scris Evanghelia, a scris-o în limba ebraică”². Conform aceluiași Eusebiu, primul autor care consemnează aceasta ar fi Papias: „Privitor la Matei, el a spus: Matei a strâns în limba ebraică cuvintele lui Iisus, pe care fiecare le explica după cum putea”³. Părinții apuseni sunt de acord cu aceasta, după cum a notat și Fericitul Ieronim – trăitor vreme îndelungată în Palestina – în *De viris illustribus* III, 3⁴.

Textul ajuns până la noi, însă, nu este acea scriere în aramaică, așa cum presupunea și Ieronim. Ulterior, același

¹ Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, III, XXIV, 6

² Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XIV, 15

³ Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, III, XXXIX, 16

⁴ *Apud* Nicolae I. Nicolaescu, Grigorie Marcu, Sofron Vlad, Liviu G. Munteanu, *Studiul Noului Testament* – manual pentru Institutele teologice, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977.

Matei scrie Evanghelia sa în greacă, versiune care nu este o traducere, decât parțial, ci o regrupare a propovăduirii evanghelice. Se pare că a avut în față atât Evanghelia după Marcu, cât și o ipotetică sursă Q (de la *Quelle* – izvor, sursă) pe care ar fi folosit-o și Sfântul Evanghelist Luca.

Sunt multe propuneri pentru datarea scrierii. Opinăm că textul grec a fost alcătuit în jurul anului 65. Chiar mai repede, în jurul anului 60, dacă îi dăm crezare lui Irineu¹.

Nici unul dintre evangheliști nu și-a intitulat scrierea în vreun fel, însă, chiar de la început, codicii biblici le numesc după autorii care au compus textele. *The Greek New Testament* intitulează scrierea *Κατα Ματθαίου* (după Matei), iar *Biblia Sacra Vulgata* – *Secundum Mattheum*.

Matei nu urmărește o expunere cronologică a vieții Mântuitorului, ci vizează două scopuri principale: demonstrarea că în Iisus Hristos se împlinesc profețiile mesianice cuprinse în Vechiul Testament; să înfățișeze viața, activitatea și învățătura Mântuitorului în compartimente compacte: episoade semnificative, minuni, cuvântări, parabole.

Matei își alcătuiește scrierea după un plan, putând distinge șapte segmente principale:

- I. Originea și nașterea lui Iisus (1,1-2,23);
- II. Începutul activității publice: proclamarea Împărăției cerurilor, Predica de pe munte (3,1-7,29);
- III. Activitatea lui Iisus în Galileea și în ținuturile dimprejur (8,1-18,35);
- IV. Suirea la Ierusalim (19,1-20,34);
- V. Activitatea lui Iisus în Ierusalim; discursul eshatologic (21,1-25,46);
- VI. Patimile lui Iisus (26,1-27,66);
- VII. Iisus după învierea din morți (28,1-20).

Autorul

¹ Irineu de Lugdunum, *Adversus haereses*, III, 1

Secțiunea 1,1-2,23 constituie *prologul Evangheliei*: „Matei își începe Evanghelia cu următoarele patru episoade; genealogia lui Iisus; nașterea Sa; vizita magilor; fuga în Egipt, uciderea pruncilor de către Irod și întoarcerea la Nazaret. Aceste patru episoade alcătuiesc ceea ce interpreții moderni numesc *ciclul copilăriei lui Iisus*, deși la Matei există puține elemente care să justifice denumirea. Singurul evanghelist care furnizează câteva amănunte concrete despre copilăria Mântuitorului este Luca”¹.

1: *Cartea nașterii lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam.*

Nașterii: „în textul de față, cuvântul grecesc *ghennisis*² înseamnă și arbore genealogic, și naștere. Capitolul le cuprinde pe amândouă, dar centrul narației este nașterea lui Hristos”³.

„*Fiu al lui David* înseamnă urmaș din vița lui”⁴. „Verbul grec *ghennao*, folosit în această genealogie, înseamnă: 1) naștere naturală directă (*Avram i-a dat naștere lui Isaac*); 2) naștere indirectă (*Iosia i-a dat naștere lui Iehonia*: Iosia era bunicul lui Iehonia); 3) succesiunea la tron, care implică

¹ *Noul Testament*, I, *Evanghelia după Matei*, ediție bilingvă; introduceri, traducere, comentariu și note patristice de Cristian Bădiliță (în continuare, abreviat: NTMCB), Editura Curtea Veche, București, 2009, p. 135

² γέννησις

³ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după *Septuaginta*, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania (în continuare, abreviat: BBVA), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (în continuare: EIB), București, 2001, p. 1461

⁴ *Noul Testament*, tradus și adnotat de Emil Pascal (în continuare, abreviat: NTEP), ediția a IV-a, Éditions du dialogue; Société d'éditions internationales, Paris, 1992, p. 95

transmiterea drepturilor regale și a promisiunilor mesianice”¹.

Respect pentru oameni și cărți

„Expresia *Cartea obârșiei lui Iisus Hristos* a fost uneori socotită titlul întregii Evanghelii, considerată o nouă *Carte a Genezei*, după tipologia din I Corinteni 15,22: *după cum toți mor în Adam, tot astfel toți vor fi făcuți vii în Hristos* (cf. Toma de Aquino, *Super Matthaëum* 1,1). ♦ Iisus Hristos este numit *fiu al lui Avraam* pentru a se sublinia (ca și în Galateni 3,16) că în Hristos s-a împlinit făgăduința din Facerea 12,1-3 (Cromațiu de Aquileia, *Tractatus in Mattheum* 1,1). ♦ Exegeții din Antichitatea creștină și cei medievali au încercat să explice în mai multe feluri diferența față de genealogia din Luca 3,23-38: Ilarie de Poitiers consideră că Matei redă descendența pe linie regală, iar Luca, pe linie sacerdotală (*In Mattheum* 1,1). Fericitul Augustin explică faptul că, în Matei 1,16, Iosif este fiul lui Iacob, iar în Luca 3, 23, fiul lui Eli, presupunând că unul este tatăl natural, iar celălalt, tatăl adoptiv (*De consensum evangelistarum* 2,3-5)”².

Sfinții Evangheliști caută să-și asigure cititorii de umanitatea asumată de Iisus; prin această genealogie, El este socotit, după trup, printre familiile omenirii, deși, ca Dumnezeu, este deasupra de timp și de o ființă cu Tatăl³. După nașterea din veci din Tatăl, aceasta este o a doua naștere, în timp, în trup omenesc; David și Avraam nu sunt amintiți în-

¹ *Biblia*, traducere, introduceri și note de Alois Bulai și Eduard Pătrașcu, colaboratori: Iulian Faraoanu, Edie-Sebastian Chițac, Anton Budău, Iosif Răchiteanu și Iosif Antili, (în continuare, abreviat: BCATHSI), Editura Sapientia, Iași, 2013, p. 2415

² *Biblia Sacra Vulgata VII, Evangheliile, Faptele Apostolilor*, (în continuare, abreviat: BSV VII) ediție bilingvă, traducere, note, introduceri și glosar de: Wilhelm Tauwinkl, Policarp Pârveloiu, Iuliana-Sica Șuștea, Smaranda Diana Scriitoru, Dan Batovici, Iulia Cojocariu, ediție îngrijită de Adrian Muraru și Wilhelm Tauwinkl, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași/Editura Humanitas București, 2015, pp. 59-60

³ Cf. Sever de Antiohia, *Predici catedrale, Omilii* 94 - ACCS/NT Ia

tâmplător, ambii fiind predecesori vrednici ai Mântuitorului. Genealogia Îl arată pe Iisus descendent din preoți și regi, afirmându-se astfel că El este împărat și arhiereu veșnic, arătat ca atare și prin originea Sa omenească².

„Dacă vrei să înveți mai lămurit din cuvintele Scripturii că Hristos este urmașul lui Avraam și fiul lui Avraam, ascultă cum s-a scris în Evanghelie: *cartea generării lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam*”³. „Dacă vei auzi că Evanghelia spune: *Cartea nașterii lui Iisus Hristos, Fiul lui David, fiul lui Avraam*, gândește-te la nașterea Lui trupească. Este Fiu al lui David la împlinirea timpului, iar Fiu al lui Dumnezeu înainte de toți vecii, fără început. Prin nașterea în trup a luat ceea ce nu avea. Iar ceea ce are, o are din veșnicie, fiind născut din Tatăl”⁴. „Mai întâi, Matei, scriitor foarte credincios al Evangheliei, ca însoțitor al Domnului, nu din altă pricină decât pentru a ne face cunoscută obârșia trupească a lui Hristos, a început astfel [...]. Purce-zând din aceste izvoare în privința rudeniei, acest șir se rânduiește treptat până la nașterea lui Hristos și nu înfățișează altceva decât trupurile lui Avraam și David, trecându-și vlăstarul prin fiecare [urmaș] până la Fecioara care Îl poartă pe Hristos, sau mai curând până la Fecioara din care a ieșit Hristos”⁵. Evanghelistul Matei, la fel cu Marcu și cu Luca, „mai întâi și-a alcătuit cuvântul despre iconomia Întrupării”⁶. Spre deosebire de sinoptici, Ioan începe cu dumnezeirea Fiului, vorbind despre *prima* Sa naștere, ca Dumnezeu, din veci.

„Dar pentru care pricină evanghelistul numește Evanghelia sa *Cartea nașterii lui Iisus Hristos*? Doar nu cuprinde

¹ Cf. Cromațiu de Aquileia, *Tratat la Matei* 1.1 - ACCS/NT Ia

² Cf. Ilarie de Poitiers, *Despre Matei* 1.1 - ACCS/NT Ia

³ Origen, *Omilii la Geneză*, IX, 3

⁴ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, XI, 4

⁵ Tertulian, *Despre trupul lui Hristos*, XXII, 1

⁶ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, 44, 8

numai nașterea, ci toată iconomia mântuirii neamului omenesc! Pentru că nașterea lui Iisus este capul întregii iconomii a mântuirii, pentru că este începutul și rădăcina tuturor bunătăților date nouă. [...] Dar pentru ce l-a pus mai întâi pe David? Pentru că David era pe buzele tuturor și din pricina renumelui său, și din pricina timpului; nu murise demult, ca Avraam. Amândurora le dăduse Dumnezeu – și lui Avraam și lui David – făgăduința că din ei se va naște Mântuitorul; dar Matei l-a pus în urmă pe Avraam pentru că era mai vechi, iar pe David l-a pus la început pentru că era viu în mintea poporului și pe buzele tuturor”¹.

2: *Avraam i-a dat naștere lui Isaac; Isaac i-a dat naștere lui Iacob; Iacob le-a dat naștere lui Iuda și fraților lui;*

Lui Avraam i-a făgăduit Dumnezeu: *Voi înmulți sămânța ta și îți voi da pământul și în tine se vor binecuvânta toate neamurile* (Facerea 26,4). „Dar, dacă adevăr grăiește Dumnezeu și *sămânța lui Avraam* sunt numai evreii, iar aceștia nu au stăpânit pământul vreodată² și nici nu-l stăpânesc, atunci în ce fel este adevărat cuvântul lui Dumnezeu spus către Avraam? Însă, de vreme ce este cu neputință ca Dumnezeu să mintă, este limpede că Dumnezeu a numit *sămânță a lui Avraam* Biserica neamurilor. Iar aceasta s-a făcut prin Hristos, Care avea să Se nască din el, în Care crezând neamurile au fost numite *sămânța lui Avraam*, nu prin legea firii, ci prin har (cf. Romani 9,7)”³.

„Matei își începe Evanghelia sa chiar cu genealogia Domnului, deoarece știa că nimic nu putea face plăcere mai mare iudeului decât să afle că Hristos era strănepot al lui Avraam și al lui David”⁴. *Frații lui Iuda*: „Prin aceștia este arătat poporul iudeu”⁵.

¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, II, 3

² Între timp, lucrurile s-au mai echilibrat...

³ Fotie al Constantinopolului, *Fragmente la Evanghelia după Matei*, 1,2

⁴ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, I, 3

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, III, 2